
Michael MccGwire, *Military Objectives in Soviet Foreign Policy*. The Brookings Institution, Washington, D.C. 1987, 530 s.

Sotilasstrategian ja varustelupäätösten tutkimus on luotettavien tietojen vähäisyyden vuoksi hankalaa. Tavallista hankalampaa se on Neuvostoliiton tapauksessa, jossa viranomaiset, lehdistö ja tutkijat eivät julkaise oman maan strategian yksityiskohtia. Tämän vuoksi Neuvostoliiton strategisia ratkaisuja koskevassa tutkimuksessa esiintyy erityisiä metodologisia ongelmia. Tietojen pirstaleisuuden vuoksi tutkijan oletukset eivät ole suoraan testattavissa.

Tutkija rakentaa kuvaa kokonaisuudesta omaksumansa johtoajatukseen varaan. Se ohjaa tietojen kokoamisessa ja todellisuuden tulkinnassa. Michael MccGwiren johtoajatus on se, että Neuvostoliiton strategisessa politiikassa on toisen maailmansodan jälkeen havaittavissa joukko päätösperiodeja, joiden aikana tämän politiikan tavoitteita ja keinoja on määritelty uudelleen. Yksi näistä päätösperiodeista ajoittuu 1960-luvun puoliväliin.

Tämän johtoajatukseen varassa MccGwire työskentelee nykyhetkestä ajassa taaksepäin kooten todisteita asejärjestelmistä ja sotilaallisista toimintamalleista. Niitä systemaattisesti tutkimalla tekijä voi täsmentää ajankohtaa, jolloin niiden taustalla olevat ratkaisevat päätökset on tehty. Erittelemällä lisäksi ratkaisevaan päätökseen johtaneita muotopaineita MccGwire päätyy ehdottamaan, että Neuvostoliiton merkittävin sodanjälkeinen päätösperiodi strategisissa kysymyksissä kulminoituu joulukuuhun 1966.

Strategian muutos

Neuvostoliitossa hylättiin suurvaltojen välisen sodan välttämättömyyttä koskeva oppi NKP:n 20. puoluekokouksessa 1956. Tuolloin molemmissa suurvalloissa oli vakiintumassa käsitys, että mahdollinen sota niiden välillä käytaisiin väistämättä ydinaseilla. Tämä heijastui Hruštše-

vin strategisille ydinaseille antamassa painotuksessa ja marsalkka Sokolovskin *Voennaja strategija*-kirjassa.

Massiivisen vastaiskun oppi Yhdysvalloissa merkitsi sitä, että ydinasein käytävä suurvaltasota johtaisi Neuvostoliiton ydinalueiden lähes täydelliseen tuhoutumiseen, joka itse asiassa oli amerikkalaisen doktriinin alkuperäinen tarkoituskin. Neuvostoliiton näkökulmasta tämä tietenkään oli mahdollisimman huono vaihtoehto. Yhdysvaltojen ydinaseopin muuttuminen joustavan vastaiskun suuntaan ja ydinaseteknologian kehitys tekivät kuitenkin ydinsodan rajoittamisen mahdolliseksi. Näissä oloissa Neuvostoliitto McCGwiren päättelyn mukaan revisioi strategisen politiikkansa joulukuussa 1966.

Uuden strategian keskeiseksi tavoitteeksi tuli Neuvostoliiton ydinalueille kohdistuvien ydinaseiskujen välttäminen: siis sen valtioalueen ja -koneiston suojaaminen ydinasetuholta. Jotta tämä olisi mahdollista tuli Neuvostoliiton rakentaa sotilaallinen strategiansa ja operaatio-suunnitelmansa uudelleen. Tällöin keskeiseksi tavoitteeksi nousi mannertenvälisen ydinaseiden käyttöön johtavan eskalaation estäminen tai ainakin hallinta. Neuvostoliiton tuli toisin sanoen kehittää sellainen strateginen lähestymistapa, joka ei väistämättä pakottanut Yhdysvaltoja käyttämään mannertenvälistä iskuvoimaa sitä vastaan.

Sosialismin säilyttäminen tärkeää

Olennaista ei ole strategian muutos sinänsä, vaan sen seuraukset. Niitä McCGwire pohtiikin laajasti. Epäilemättä hänen havaintonsa ovat vaillinaisia, osa ehkä harhaanjohtaviakin. McCGwire on kuitenkin tehnyt järjestelmällistä, jopa urauurtavaa työtä pyrkiessään luomaan kokonaiskuvan Neuvostoliiton sotilaallisen strategian kehityksestä toisen maailmansodan jälkeen. Siksi siihen kannattaa tutustua huolella.

McCGwire poikkeaa monista sotilasstrategioiden tutkijoista siinä, että hän ei näe sotilaallisen voiman käyttöä erillään laajemmista kansallisista ja ulkopoliittisista tavoitteista. Hänen analyysissään sotilaallinen voima on clausewitzilaisesti alistettu poliittisille tavoitteille. Neuvostoliiton tapauksessa keskeinen tavoite on sosialistisen yhteiskuntajärjestelmän säilyttäminen toimintakykyisenä, joka edellyttää puolestaan maan suojelemista ydinaseiskuilta.

Tämän tavoitteen nostaminen keskeiselle sijalle vuonna 1966 saattaa selittää Neuvostoliiton kiinnostuksen strategiseen ohjauspuolustukseen 1960-luvun lopulla. McCGwire ei tosin kiinnitä huomiota tähän, muun muassa pääministeri Kosygin Yhdysvaltojen-matkallaan v. 1967 esiinnostamaan seikkaan. Sen jälkeen Neuvostoliitto on kuitenkin näkyvästi luopunut tavoittelemasta ohjuspuolustusta ja pyrkii strategiaan tavoitteisiinsa suurvaltojen molemminpuolisen haavoittuvuuden opin pohjalta.

Muutoksen seuraukset

McCGwiren mukaan yksi syy Neuvostoliiton siirtymisel-

le pelote politiikan kannattajaksi liittyy sen pyrkimykseen estää Yhdysvallat kaikissa oloissa, myös sodan aikana, turvautumasta sen ydinalueen tuhoaviin strategiaan ydinaseisiin. Tämä edellyttää riittävän voimakasta vastaukkaa Neuvostoliiton strategisista ydinaseista sekä ydinasekynnyksen korottamista Euroopassa, jotta siellä olevista amerikkalaisista ydinaseista syytyslanka Yhdysvaltojen strategiseen arsenaaliin ei sytyisi palamaan. Ehdotus ydinaseiden ensikäytön kiellosta liittyy johdonmukaisesti tähän tavoitteeseen.

McCGwiren analyysiä voidaan tulkita kahdella tavalla. Rauhanpoliittinen tulkinta korostaa Neuvostoliiton ydinaseita koskevien aloitteiden tähtäävän rauhan ja aseidenriisunnan edistämiseen. McCGwire itse omaksuu sotilaspoliittisen tulkinnan, jossa keskeinen poliittinen tavoite, oman maan säilyttäminen ydinasetuholta, johtaa korostamaan tavanomaisten asevoimien ja niiden käyttöä koskevien sotilaallisten suunnitelmien merkitystä.

Näkemyks Neuvostoliiton konventionaalille voimille antamasta painotuksesta ei ole uusi. Läntisessä kirjallisuudessa on usein todettu Neuvostoliiton ottaneen 1970-luvulla sotilaalliseen suunnitteluunsa puhtaasti konventionaalisen eurooppalaisen sodan vaihtoehdon. Suomalaisissa keskustelussa Jan Klenberg on yleisemmällä tasolla korostanut eurooppalaisen sodan todennäköisiksi pitkään olevan konventionaalinen luonteeltaan.

McCGwire esittää yksityiskohtaisesti tulkintansa Neuvostoliiton sotilaallisen suunnittelun keskeisistä periaatteista, muun muassa asevoimien yhdistämisestä ja syvistä iskuista sekä niiden konkreettisista sovellutuksista eri sotilaallis-maantieteellisillä alueilla. Tässä on mahdollista poimia esiin vain yksi mielenkiintoinen havainto. Vuosien 1976—77 päätösperiodina Neuvostoliitto siirsi ydinasestrategiansa painopistettä Pohjois-Eurooppaan liittäviltä merialueilta Tyynelle valtamerelle ja maalta laukaistaviin strategiaan ohjuksiin. Tämä siirtymä on muutenkin todennettavissa ja sillä on ilmeisiä heijastusvaikutuksia Pohjolan turvallisuuskehitykseen.

Uusi vaihe?

Millä tavoin Neuvostoliiton strategiset tavoitteet ja niiden muutokset vaikuttavat nykyiseen kansainväliseen kehitykseen? McCGwire pohtii mahdollisuutta, että vuodet 1983—85 olisivat olleet Neuvostoliitossa uusi ratkaiseva päätösperiodi. Lopullista vastausta kysymykseensä hän ei kuitenkaan anna. McCGwiren erittelyyn voi kuitenkin yhtyä siltä osin, että Reaganin hallinnon strategisen modernisointiohjelman on täytynyt 1980-luvun alussa herättää Neuvostoliitossa perusteellista keskustelua kuten Kennedyn vastaava ohjelma teki kaksi vuosikymmentä aikaisemmin.

Olennainen kysymys on luultavasti ollut se, vastataanko Yhdysvaltojen strategiaan haasteeseen ensisijaisesti sotilaallisilla ja poliittisilla keinoilla. Kyse onkin painopisteestä, sillä valtiokäytännössä nämä kaksi keinoa ei tieten-

kään sulje pois toisiaan. Neuvostoliitto näyttää valinnee poliittisen tien, jonka keskeisinä tavoitteina sotilaallisissa kysymyksissä ovat strategisten hyökkäysaseiden lukumäärän tuntuva supistaminen sekä ohjuspuolustusjärjestelmien torjuminen.

Nämä tavoitteet ovat sopusoinnussa Neuvostoliiton alueen ja sosialistisen yhteiskuntajärjestelmän ydinasetuholta suojaamisen kanssa. Yhdysvaltojen politiikassa vastaava tavoite on korkealla sijalla. Tällöin olennaisimmaksi kysymykseksi jää se, millä tasolla suurvallat ja niiden liittolaiset haluavat pitää Euroopassa taktiset ydinaseensa ja konventionaaliset sotavoimansa sekä millaisiin sotilaallisiin operaatioihin niitä suunnitellaan käytettäväksi?

Neuvostoliiton ja Varsovan liiton aloitteet konventionaalisten asevoimien osalta viittaavat valmiuteen niiden selkeään supistamiseen ja siirtymiseen puolustuksellisen riittävyden oppiin. Juuri näinä kuukausina tarvitaan yhtäältä näiden periaatteiden konkretisointia ja toisaalta länneltä rohkeutta ryhtyä vakavasti keskustelemaan konventionaalisten aseiden rajoittamisen periaatteista ja rajoitusten toteuttamisesta. MccGwiren analyysi antaa aihetta vakavaan olettamukseen, että Neuvostoliiton viimeaikaisia aloitteita ei ole perusteltua tulkita vain taktiikkaksi, vaan niiden taustalla saattaa olla poliittisten ja strategisten prioriteettien syvempi uudelleenmäärittely tämän vuosikymmenen aikana.

RAIMO VÄYRYNEN
